

'O heer, verleen mij de nodige geest van ongeloof'

bron: Gemeente Sleen, Droogteregeling Rijksgroepsregeling Zelfstandigen 1976-1977 (Sleen, 1977)

tekst: Liny Bruijnzeel, foto: privé-archief

In de hete zomer van 1976 hebben boeren in heel Nederland te kampen met slechte oogsten. Na een extreem zachte winter en een zeer droog voorjaar is het grasland in het Drentse Sleen vrijwel verbrand. Het bietenblad verschroeft en het suikergehalte in de bieten blijft ver onder de maat. Aardappelplanten vallen uit elkaar. Het inkomen van de landbouwers staat onder druk.

In september komt het rijk in actie. Samen met het toenmalige ministerie van Cultuur Recreatie en Maatschappelijk Werk draagt het ministerie van Landbouw gemeenten op om vanwege de bijzondere weersomstandigheden de Rijks-

groepsregeling Zelfstandigen (RZ) in te zetten voor de agrariërs. De droogteschaderegeling is geboren. Op televisie belooft de minister van Landbouw dat de eerste uitkeringen binnen tien dagen verstrekt worden.

Direct ontstaat discussie of de RZ wel de aangewezen weg is. Gaan boeren niet steeds vaker een beroep op de RZ doen? Behoren misoogsten niet tot het normale bedrijfsrisico?

Ook mevrouw Reimelink, hoofd sociale zaken in Sleen, is zeer kritisch over de regeling. Zo moeten gemeenten nieuwe richtlijnen hanteren die afwijken van de normale RZ-regeling. Aanvragen worden ingediend bij de gemeenten, maar

uiteindelijk beoordeeld door een provinciale commissie. Daarbij wordt gekeken naar vermogen, bedrijfsgrootte en opbrengsten van de aanvragers. Tegelijkertijd blijven gemeenten wel financieel verantwoordelijk. En de regeling heeft forse financiële consequenties. Want 10 procent van de verstrekte uitkeringen komt ten laste van de gemeenten, evenals de uitvoeringskosten. Voor het armlastige Sleen betekent de droogteschaderegeling een onverwachte uitgave van ruim 100.000 gulden.

Verder is er op geen enkele manier nagedacht over de uitvoeringslast. De droogteregeling moet worden uitgevoerd naast de normale werkzaamheden en in zeer korte tijd. En lang niet iedere medewerker heeft voldoende inzicht in het agrarisch bedrijf om aanvragen goed te beoordelen.

In de hele provincie Drente wordt de regeling ruimhartig toegepast. Alleen Sleen en Emmen besluiten – tegen de zin van de boeren en de provincie – dat ook de sociale dienst onderzoek

moet doen. Om ongelijke behandeling te voorkomen krijgt iedere landbouwer die een beroep doet op de droogteregeling – net als iedere bijstandsaanvrager – huisbezoek van een ambtenaar.

Aanvankelijk gaat men ervan uit dat de boeren de aanvragen eerlijk zullen invullen. "De boerenstand is een autochtone bevolkingsgroep, gevormd door tradities van eeuwen en waar tot aan de dag van vandaag nog een sterke controle wordt uitgeoefend op het doen en laten van het individu." Maar het nader onderzoek van Sleen naar de aanvragen leidt tot ontthutsende resultaten. In 41 procent van de aanvragen is sprake van onjuist verstrekte gegevens. Er blijkt meer vermogen aanwezig, opbrengsten zijn te laag opgegeven, of er zijn voldoende kredietmogelijkheden elders. Een aantal boeren trekt de aanvraag in zodra zij horen dat er slechts sprake is van leenbijstand. Uiteindelijk wordt door het onderzoek van de sociale dienst 42 procent van de door de provinciale directie voorgestelde bijstand niet uitgekeerd.

"Er was bij ons nog een groot vertrouwen in de aanvragers", schrijft Reimelink in een evaluatierapport. "Maar al snel bood een citaat uit De Drentse boerin het personeel van Sociale Zaken meer houvast: 'O Heer, verleen mij de nodige geest van ongeloof'".

Reimelink verwijt de rijksoverheid paniekvoetbal. Het uitgangspunt van de droogteregeling was dat landbouwers door de droogte een slechte oogst zouden hebben, met een forse inkomensdaling als gevolg die het voortbestaan van het boerenbedrijf in gevaar bracht. Maar Reimelink wijst er op dat bij misoogsten de prijzen enorm stegen. Ze betwijfelt dan ook of de geholpen landbouwers zonder steun inderdaad hun bedrijf hadden moeten sluiten.

Naast de discutabele effectiviteit vindt Reimelink het kwalijk dat er vooraf niet is nagedacht over de uitvoeringslasten: "[...] wederom is aangehouden welke nuttige werking de decentralisatie ofwel het verleggen van verantwoordelijkheid van de centrale overheid naar de gemeente heeft", concludeert ze droogjes.

Eind vorig jaar besloot de rijksoverheid extra geld uit te trekken voor de gestegen energielasten. Reimelink had in 1977 niet kunnen bevroeden dat Den Haag dertig jaar later zelfs bij een volledige gedecentraliseerde bijstandswet zich toch weer zou laten verleiden tot een incidentele landelijke weer-compensatieregeling met identieke discussies over effectiviteit en uitvoerbaarheid. *

Vroeger...

Vroeger was alles anders. Of herhaalt de geschiedenis zich? De rubriek 'Vroeger' geeft een beeld van het werk van sociale diensten in het verleden. Dit keer de worsteling van de Drentse gemeente Sleen met een landelijke ad hoc-regeling voor landbouwers in de jaren zeventig.